УДК 37.091

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-4\(4\)-294-305](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-4(4)-294-305)

Степаненко Олена Костянтинівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, e-mail: olena.step@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-0887-5808>

Фасолько Тетяна Степанівна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедрою теорії і методики дошкільної та початкової освіти, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім.Тараса Шевченка, вул. Ліцейна, 1, м. Кременець, 47003, e-mail: tetjanafasolko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-4131-2735>

Коломоєць Галина Анатоліївна кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України, начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, e-mail: g0978423267@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4315-3977>

БЕЗПЕРЕРВНЕ НАВЧАННЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

Анотація. В статті охарактеризовано поняття та процес безперервного навчання, його етапи та значення для здобувачів освіти. Розглянуто проблему необхідності навчання педагогічних працівників. Визначено базові навички, які сприяють ефективності безперервного навчання. Обґрунтовано актуальність формування та використання таких навичок у сучасному суспільстві. Визначено основні компоненти безперервного освітнього процесу педагогів. Охарактеризовано типи освіти в Україні в контексті її здобуття фахівцями освітньої галузі на різних етапах їх життя. Наведено точки зору щодо складових та ролі формальної, неформальної та інформальної освіти для педагогічного працівника як її здобувача. Наведено перелік характеристик дітей молодшого шкільного віку як об'єкту роботи педагогічного колективу початкової школи. Представлено основні тенденції розвитку освітньої галузі в Україні. Окреслено проблеми освіти педагогічних працівників, проаналізовано індивідуальні особливості даного процесу та точки зору науковців на цілі безперервної освіти педагогів початкової школи впродовж життя. Наголошено, що розвиток

людського потенціалу, система підготовки, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації залишаються одними з найгостріших проблем освітньої галузі. Виокремлено головне завдання освіти педагогічних працівників початкової школи в Україні як створення культурно-освітнього середовища, яке забезпечує сприятливі умови для навчання. Приділено увагу якості навчання педагогів та факторам, які забезпечують якість освіти. Відзначено, що на даний момент найважливішим завданням навчання педагогічних працівників початкової школи є саме навчання, пристосоване до умов сьогодення, що постійно змінюється. Виокремлено найбільш поширені проблеми, з якими стикаються сучасні педагогічні працівники через недоліки в професійній підготовці. Наголошено на необхідності ефективного регулювання освіти педагогічних працівників, акцентуючи увагу на професійному використанні сучасних активних методів навчання, інтернет технологій та відповідної технічної підтримки в навчальному процесі.

Ключові слова: новітні методи, мережа Інтернет, інноваційні технології, розвиток початкової освіти, нові засоби навчання в початковій школі.

Stepanenko Olena Kostiantynivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Education, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, 49006, Dnipro, Vladimir Antonovich St., 70, e-mail: olena.step@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-0887-5808>

Fasolko Tetiana Stepanivna Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Preschool and Primary Education, Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, 47003, м. Kremenets, Litseina St., 1, e-mail: tetjanafasolko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-4131-2735>

Kolomoiets Halyna Anatoliyivna Candidate of Pedagogical Science, Honored Worker of Education of Ukraine, Head of the Department of Scientific and Methodological Support for Improving the Quality of Education, State Scientific Institution «Institute of education content modernization», 03035, Kyiv, Metropolitan Vasyl Lipkovsky St., 36, e-mail: g0978423267@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4315-3977>

CONTINUOUS LEARNING AS A DIRECTION OF IMPROVING THE QUALIFICATION OF PEDAGOGICAL WORKERS IN THE CONDITIONS OF EDUCATIONAL REFORM

Abstract. The article describes the concept and process of lifelong learning, its stages and significance for students. The problem of necessity of training of

pedagogical workers is considered. Basic skills that contribute to the effectiveness of lifelong learning are identified. The relevance of the formation and use of such skills in modern society is substantiated. The main components of the continuous educational process of teachers are identified. The types of education in Ukraine in the context of its acquisition by specialists in the field of education at different stages of their lives are described. The points of view on the components and role of formal, non-formal and informal education for the pedagogical worker as its recipient are given. The list of characteristics of children of primary school age as an object of work of the teaching staff of primary school is given. The main trends in the development of the education sector in Ukraine are presented. The problems of education of pedagogical workers are outlined, the individual features of this process and the point of view of scientists on the purposes of continuous education of primary school teachers during life are analyzed. It is emphasized that the development of human potential, the system of training, professional retraining and advanced training remain one of the most acute problems in the field of education. The main task of education of pedagogical workers of primary school in Ukraine as creation of the cultural and educational environment which provides favorable conditions for training is allocated. Attention is paid to the quality of teacher training and the factors that ensure the quality of education. It is noted that at the moment the most important task of teaching primary school teachers is the training itself, adapted to today's conditions, which is constantly changing. The most common problems faced by modern teachers due to shortcomings in training are highlighted. The need for effective regulation of the education of teachers is emphasized, emphasizing the professional use of modern active teaching methods, Internet technologies and appropriate technical support in the educational process.

Keywords: latest methods, Internet, innovative technologies, development of primary education, new teaching aids in primary school.

Постановка проблеми. В умовах реформування сучасної педагогічної освіти та підвищення вимог до професійного рівня педагога важливу роль відіграє оновлення процесу підготовки для розвитку у педагога вмінь працювати на інноваційних засадах. У контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» діяльність педагогічного працівника є багатопредметною та багатофункціональною, тому підготовці педагогів сьогодні має приділятися особлива увага.

Професійний розвиток педагога відбувається впродовж усієї його активної творчої діяльності, є важливою складовою загального всебічно-гармонійного розвитку та визначає здатність до професійно-педагогічної дії нової якості, поступового ускладнення виробничих завдань, вироблення власного оригінального педагогічного стилю, набуття нових компетенцій [1, с. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження демонструють посилення в останні роки уваги науковців до проблем розвитку системи безперервної освіти педагогічних працівників початкової школи.

Дослідження актуальних проблем, пов'язаних з підвищенням кваліфікації

працівників освітньої галузі, можна знайти у працях відомих українських дослідників, серед яких: О. Аніщенко, В. Боголюбов, С. Гончаренко, В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, В. Олійник, Н. Ріді, О. Сухомлинська та ін.

Так, Н. Ріді називає освіту педагогічних працівників безперервним навчальним процесом, спрямованим на оволодіння систематизованими знаннями, вміннями та навичками, що забезпечують відповідне ставлення до навколишнього середовища, формування загальної культури та професійних якостей особистості [2].

В. Боголюбов зауважує одним із основних завдань освіти створення нової системи морально-етичних цінностей для оновлення ментальності сучасної людини та моралі суспільства [3, с. 3].

У роботах Сидоренко В. навчання впродовж життя названо однією із ключових компетентностей фахівця [1, с. 2].

З огляду на представлене вище, це дослідження присвячене більш детальному вивченню завдань та умов отримання освіти педагогічних працівників початкової школи, призначенню та ролі безперервного освітнього процесу педагога.

Мета статті є розкриття сутності поняття «безперервне навчання», аналізування чинників, які виступають передумовою здобуття якісної освіти педагогічних працівників початкової школи, окреслення основних особливостей та складових безперервного навчання як одного з аспектів підвищення кваліфікації педагогічних працівників початкової школи в умовах реалізації освітньої реформи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Навчання протягом усього життя – це постійний процес, що забезпечує отримання додаткових можливостей фахівцями, організаціями та суспільством в цілому, які потім здатні застосовувати здобуті знання та навички для власного розвитку. Ідея необхідності безперервної навчальної діяльності є результатом трансформації системи інтегрованого навчання, вона охоплює сфери навчання, роботи та дозвілля в період всього життя людини. Це в подальшому знаходить своє відображення у знаннях, досвіді, мудрості, гармонії, професійній та особистісній реалізації фахівця.

У Законі України «Про освіту» [4] професійний розвиток визначено як безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців до, під час та після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності (відповідно до статті 18 «Освіта дорослих»).

На сьогоднішній день найважливішим завданням навчання протягом усього життя є саме навчання, пристосоване до умов сучасного життя, що постійно змінюється. Освіта має бути процесом неперервним, як соціальний самозахист та необхідність, де кожна людина, без огляду на своє матеріальне положення та

релігійний світогляд, має право на власний шлях здобуття освіти від дитинства до пізньої старості, як спосіб інтелектуального і професійного оновлення [2].

У Концепції розвитку освіти дорослих в Україні наголошено те, що головним завданням освіти дорослих в нашій державі є створення культурно-освітнього середовища, яке націлене на забезпечення сприятливих умов для навчання та виховання на принципах Life education (освіта впродовж життя). Концепція враховує емоційний, моральний, фізичний та пізнавальний аспекти особистості, а також наголошує на тому, що справжнє навчання відбувається лише через дію. Таким чином, вивчення базових компетентностей може відбуватись тільки через дії у світі, середовищі.

При цьому основними компонентами неперервної освіти слід визначати (рис. 1): 1) навчання грамотності у більш широкому значенні (зокрема у значенні комп'ютерної грамотності, функціональної грамотності, соціальної грамотності); 2) професійне навчання, яке включає в себе професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації; 3) загальнокультурну додаткову освіту.

Рис. 1 Основні компоненти безперервної освіти.

Джерело: сформовано авторами на основі [2, с. 92].

Професійний розвиток впливає на особистість педагогічного працівника. Після вдосконалення навичок та набуття нових навичок і знань потенційний педагог є більш конкурентоспроможним на ринку праці та має додаткові можливості для професійного розвитку всередині та за межами навчального закладу, в якому він здійснює професійну діяльність. Це особливо важливо для сьогоденного досвіду, що підлягає швидкому моральному старінню.

Аналіз наукової літератури засвідчує посилення уваги науковців до проблем розвитку системи освіти дорослих. Зміна ролі освіти у сучасному суспільстві визначається декількома концептуальними положеннями (табл. 1):

Таблиця 1

**Тенденції зміни ролі освіти у сучасному суспільстві як передумови
необхідності безперервного навчання педагогічних працівників початкової
школи**

№ п/п	Тенденції зміни ролі освіти	Характеристика тенденції зміни в освітньому середовищі
Світові тенденції зміни ролі освіти		
1	Поширення світової концепції сталого розвитку суспільства	Популяризація поваги до життя й цілісності людських ресурсів, боротьба з бідністю, гендерна рівність, права людини, освіта для всіх, забезпечення здоров'я і безпеки життєдіяльності, міжкультурний діалог.
2	Розширення міжнародного співробітництва та діяльності міжнародних організацій	Запровадження інноваційних освітніх технологій (дистанційне навчання, неформальне навчання) та посилення ролі громадських об'єднань як провайдерів освітніх послуг.
Тенденції зміни ролі освіти в Україні		
3	Перехід від державної моделі управління освіти до ринкової	Компетентнісний і практико-орієнтований підходи в освіті, що впливає на педагогічні цілі й визначається адаптованістю населення до суспільних змін і відповідального ставлення до життя.
4	Концепцією регіону реалізується навчальний процес	Консолідація зусиль освітніх установ та інших зацікавлених сторін (місцевих органів влади, соціальних установ, працедавців та ін.) для нарощування людського ресурсу в двох напрямках: а) професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації; б) забезпечення функціональної грамотності.

Джерело: сформовано авторами на основі [5].

Доцільно співвіднести наведені вище положення із загальними орієнтирами освітньої діяльності в Україні, що служить підтвердженням ролі неформальної освіти для майбутніх педагогів.

Формальна освіта – це система спільної, вищої та професійної освіти, що реалізується на державних стандартах. Після закінчення формального навчання видається державний документ: свідоцтво, диплом або документ про професійну кваліфікацію. Термін «формальна освіта» передбачає наявність спеціальних установ та організацій, а також той факт, що система освіти функціонує відповідно до офіційної програми, розробленої та реалізованої за ініціативи держави.

Неформальна освіта – це будь-яке організоване навчання, яке здійснюється поза системою формальної освіти та доповнює її. Це дає змогу набути навичок та умінь, необхідних для соціально та економічно активного громадянина країни. Ця навчальна діяльність структурована, має освітню мету, певні часові рамки, інфраструктурне забезпечення та здійснюється свідомо. Отримані знання не підлягають сертифікації, хоча це можливо. Неформальна освіта – це курси, групи за інтересами, школи мистецтв, громадські організації, семінари, лекції, клуби, туристичні станції, які зосереджені на новому самовизначенні, оновленні та глибокій інформативності. Як правило, дорослі за цією формою навчання не отримують дипломів [3].

Інформальна освіта включає процес, що триває протягом усього життя, коли у фахівця формується система поглядів, цінностей, умінь та знань із повсякденного досвіду та отримується виховний вплив із ресурсів власного оточення, включаючи сім'ю та сусідів, місце роботи, спілкування, бібліотеки та ЗМІ.

Дистанційне навчання покликане допомогти працівнику знайти свій шлях у світовому освітньому просторі. Воно є ефективним доповненням до традиційних форм навчання, зокрема є засобом часткового вирішення нагальних фахових проблем, дає можливість працювати над високопрофесійним вмістом з різних предметів, отримуючи знання та вміння з багатьох дисциплін. Такий вид навчання шляхом інтенсивного практичного застосування методів та ресурсів інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє розвивати вміння та навички, впливає на знаходження свого шляху у сучасній науці та практиці.

Базову освіту слід розглядати як основу навчання протягом усього життя та підґрунтя для інших видів освіти. Розглядаючи систему видів освіти педагогічних працівників початкової школи, варто виокремити ідею взаємозв'язку між їх основною педагогічною діяльністю, позакласною роботою та освітою, що визначає основну ідею у питаннях сприйняття життєвих ситуацій, в тому числі тих, що встановлюються професійними вимогами.

Якщо взяти до уваги сучасні тенденції у сфері освіти з точки зору необхідності безперервного навчання педагогічних працівників початкової школи, можна згадати наступне: постійні зміни у комунікаційних процесах рівні співпраці та навчанню внаслідок розвитку сучасних технологій; інформація міститься не тільки на папері та в пам'яті людей, а й у мережах, соціальних спільнотах.

Найважливіші фактори, що впливають на якість освіти, включають здатність приймати стратегічні рішення у невизначених ситуаціях, здатність знаходити інформацію, необхідну для належної оцінки ситуації, вміння її опрацьовувати, приймати рішення та довести це рішення до здобувачів освіти.

Тому педагоги початкових класів мають використовувати технологію безперервної освіти, яка передбачає: 1) надання можливості кожному педагогу досягти успіху у професійній діяльності; 2) збереження моделі ефективного розвитку; 3) досягнення рівноправності у розповсюдженні та отриманні інформації.

Основною причиною розвитку та популярності неформальної освіти є неоднакове використання технологій у навчанні різних поколінь. Учитель повинен враховувати зміни в сучасній освіті і, зокрема, усвідомлювати специфіку сучасного навчання.

З реалізацією концепції «Нова українська школа» сфера освіти отримала творчі інноваційні виклики, які змінюють соціальну та професійну місію педагогічного працівника, пов'язану з необхідністю відповідати європейському рівню професіоналізму, зберігаючи при цьому найкращі ментальні характеристики вітчизняного суспільства. У системі Нової української школи безперервний професійний розвиток вчителя ставить його саморозвиток та самореалізацію протягом усього життя як актуальний соціокультурний пріоритет. Таке соціальне замовлення підкреслює необхідність підготовки фахівців, професійні та особисті якості яких відповідають викликам суспільства, щоб забезпечити набуття ними такого досвіду, який дає можливість безперервного інтелектуального, культурного та духовного розвитку протягом усього життя. Знання та вміння таких фахівців мають бути спрямовані на збереження, поширення та передачу гуманістичних суспільних цінностей, а також повинні бути достатніми для прийняття нових принципів, засвоєння професійних ролей та функцій, адаптованих до умов розвитку інформаційного суспільства.

Педагогічний працівник Нової української школи має право вибирати місце і спосіб подальшого навчання. Відповідно до концепції державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» збільшено кількість альтернативних способів підвищення кваліфікації педагогів, що є важливою передумовою реалізації концепції. В даному документі закріплено нові форми подальшої освіти: курси ІППО, стажування, сертифікаційні програми, тренінги, семінари, семінари-практикуми, семінари-наради, вебінари, майстер-класи, онлайн-курси, конференції тощо. Це зумовлює необхідність підвищення кваліфікації педагогічних працівників, модернізації змісту та технологій їх роботи на новітніх теоретико-методологічних засадах.

Система підвищення кваліфікації є найважливішою складовою неперервної освіти, оскільки її ефективна організація, наповнення новим змістом, ефективність методів, технологій, безперервність етапів та фаз руху як цілісний

освітній цикл тощо є не лише необхідною умовою часу, але передусім виступає визначальним показником діяльності інституцій педагогічної освіти. Сучасна система підвищення кваліфікації орієнтована на максимально можливе задоволення професійних, індивідуальних, соціокультурних потреб споживачів освітніх послуг, щоб створити диференційований акмеологічний простір, що мотивує до постійної творчої самоактуалізації в професійному та особистісному вимірах шляхом формальної та неформальної освіти, передбачає впровадження багатоваріантних програм, моделей, форм навчання дорослих, впровадження інноваційних методологічних підходів, андрагогічних технологій тощо. Це досить вагомий інструмент поглиблення професійного досвіду, взаємного збагачення фахівців новими, перспективними знаннями, розвитку професійних навичок, постійного творчого пошуку.

Одна зі сфер, де проблема підготовки педагогічних працівників високого рівня кваліфікації є найбільш гострою, є початкова школа. Наше суспільство перейшло до постійного діалогу, постійного спілкування. Багато дітей молодшого шкільного віку вже мають доступ до комп'ютерів, мобільних пристроїв, електронної техніки. Більшість дітей можуть легко орієнтуватися в гаджетах. Коли дитина виростає в сучасній високотехнологічній культурі, слід визнати, що молоде покоління є досвідченим в технологіях. Ось чому так важливо визнати, що зміни в суспільстві впливають на освіту молодого покоління. Відповідно, визначення особливостей дітей ХХІ століття посідає належне місце в системі початкової школи.

Розглядаючи сутність поняття «безперервне навчання», варто навести визначення, представлене Н. Рід, що характеризує освіту як процес навчання протягом усього життя, спрямований на оволодіння систематичними знаннями, уміннями та навичками, що створюють відповідне ставлення до навколишнього середовища та формування загальної культури [2, с. 211].

Неперервне навчання педагогічних працівників включає формальне, неформальне та інформальне навчання. Під формальним навчанням визначають підготовку вчителів, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, предметних областей (професій) та призводить до досягнення здобувачами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Базова освіта є основою навчання протягом усього життя, вона спрямовує педагога на досягнення загальноосвітніх цілей, у більшості випадків визначає напрямки подальшого підвищення його кваліфікації [3].

Залежно від обраного напрямку навчання, педагогічні працівники можуть обирати способи освіти. У неформальній освіті вчитель обирає напрями отримання знань відповідно до особистих переваг та з урахуванням модальності сприйняття. Найпоширенішою формою самоосвіти та підвищення кваліфікації вчителя є робота з текстовим матеріалом – вивчення науково-методичної літератури, спеціалізованих періодичних видань, тематичних електронних

ресурсів тощо. Варто відзначити, що цей спосіб займає багато часу, хоча він є найдешевшим у порівнянні з іншими.

Дедалі більш популярною формою навчання стає дистанційна освіта: зростає кількість та якість роботи навчальних закладів, що пропонують дистанційну форму освітнього процесу та доступні електронні дистанційні ресурси [2]. На відміну від традиційно організованих курсів підвищення кваліфікації, місце та тему яких визначає не педагог, а графік атестації, тут можна вибрати предмет, напрямок та викладача. Дистанційне навчання зазвичай включає онлайн семінари та вебінари. Переваги онлайн навчання включають можливість своєчасно надавати зворотній зв'язок викладачам та іншим учасникам навчальної групи. Додатковими перевагами дистанційного навчання є, зокрема, оволодіння кількома навчальними напрямками, дисциплінами, темами тощо.

Також цікавим способом підвищення кваліфікації є короткострокові методичні семінари, програми яких включають майстер-класи, навчальні курси та тематичні курси, об'єднані спільною ідеєю. Результатом навчання на курсах та семінарах є розробка власних творчих проєктів, моделей оновлення навчального процесу, які стануть можливістю творчої реалізації вчителя у сучасному інформаційному просторі. Конкретний продукт, створений вчителем, можна використовувати у власній практиці, а також публікувати.

В умовах освітньої реформи розвиток гнучкої та випереджувальної системи науково-методичного супроводу розвитку педагогічних працівників передбачає:

- надання випереджувальних сервісних послуг для безперервного саморозвитку та самореалізації педагогічних працівників відповідно до принципів порівняльного аналізу, включаючи створення гнучкого конкурентного освітнього середовища, де домінують мобільні навчальні програми, модернізація змісту, форм, методів та технологій навчання залежно від суспільних запитів та індивідуальних освітніх потреб клієнтів відповідно до темпів застарівання та оновлення інформації, навичок та характеристик, компетентності фахівців;
- забезпечення андрагогічних, аксіологічних, синергетичних, культурних, інтеграційних, навчально-розвивальних, праксеологічних, інформаційних функцій системи підвищення кваліфікації;
- розробка та впровадження у систему підвищення кваліфікації багатоваріантних, багаторівневих, різноманітних освітніх програм, форм навчання та технологій відповідно до соціально-освітніх вимог, особистих та професійних потреб спеціалістів із вільним вибором місця розташування, терміну та змісту індивідуального навчання.
- підготовка фахівців для ефективного науково-методичного забезпечення, підвищення кваліфікації фахівців у їх консультативній, коучинговій, техніко-методичній, професійній, соціальній, технічній, маркетинговій, інформаційно-комунікаційній, моніторинговій, психолого-мотиваційній сферах тощо;

– надання інформаційно-комунікаційного забезпечення професійного розвитку фахівців шляхом створення єдиної ІТ-інфраструктури для післядипломної педагогічної підготовки, включаючи телекомунікаційну мережу, платформи для обміну знаннями, освітні сайти, освітні портали, інформаційні бази даних, електронні каталоги, особисті персональні веб-ресурси тощо [6].

Висновки. Дослідження дає підстави відзначити основні тенденції безперервного навчання педагогічних працівників початкової школи, а саме: переосмислення ролі педагога; зрушення до компетентнісного навчання; збільшення уваги до відкритих освітніх ресурсів; ширше використання змішаного навчання; використання колаборативних технологій, що передбачають колективну роботу здобувачів знань під час навчального процесу.

Успішному навчальному процесу передують розуміння кожним педагогічним працівником-здобувачем освітніх потреб у навчанні, власної здатності до навчання та бажання співпрацювати в навчальних закладах та в інтернет середовищі. Цілі навчального процесу мають бути чіткими та зрозумілими потенційним учасникам, а також стосуватися їх професійних інтересів та викликів, які стоять перед ними вже сьогодні.

Література:

1. Сидоренко В. Безперервний професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), 25 травня 2018 року, м. Київ. - ЦППОДВНЗ «Університет менеджменту освіти». URL: https://lib.iitta.gov.ua/Тези_Сидоренко_травень.pdf (дата звернення: 25.10.2021).
2. Науково-методична рада Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini> (дата звернення: 25.10.2021).
3. Степко М., Болюбаш Я. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. 52 с.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.10.2021).
5. Мартіросян О. Перспективи розвитку освіти дорослих у контексті Європейської інтеграції. Педагогічний процес: теорія і практика : збірн. наук. праць. Вип. № 4. К. : Вид-во «ЕКМО», 2007. 234 с.
6. Дубасенюк О. Модернізація системи освіти в Україні в умовах сучасних глобалізаційних процесів // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. Василя кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огневюка, Світлани Сисоєвої. К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. С. 253-262.

References:

1. Sydorenko, V. (2018). Bezperervnyj profesijnyj rozvytok pedaghogha Novoji ukrajinskoji shkoly v umovakh formaljnoji i neformaljnoji osvity [Continuous professional development of a teacher of the New Ukrainian school in terms of formal and non-formal education]. *Psykhologho-pedaghoghichnyj suprovid profesijnoji pidghotovyky ta pidvyshhennja kvalifikaciji fakhivciv v*

umovakh transformaciji osvity: zbirnyk materialiv III Vseukrajinsjkoji naukovo-praktyčnoji konferenciji (z mizhnarodnoju uchastju) – Psychological and pedagogical support of professional training and advanced training of specialists in the conditions of educational transformation: collection of materials of the III All-Ukrainian scientific-practical conference (with international participation), 25 travnja 2018 roku, m. Kyjiv, CIPPODVNZ “Universytet menedzhmentu osvity”. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/Tezy_Sydorenko_travenj.pdf [in Ukrainian].

2. Naukovo-metodyčna rada Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodyčna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini> [in Ukrainian].

3. Stepko, M., Boljubash, Ja. (2003). Bolonskyj proces u faktakh i dokumentakh (Sorbonna-Bolonjja-Salamanka-Pragha-Berlin) / Uporjadnyky: Stepko M.F., Boljubash Ja. Ja., Shynkaruk V. D., Ghrubinko V. V., Babyn I. I. Ternopilj: Vyd-vo TDPU im. V. Ghnatjuka, 52 [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” : vid 5 veresnia 2017 roku № 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

5. Martirosjan, O. (2007). Perspektyvy rozvytku osvity doroslykh u konteksti Jevropejsjkoji integraciji. Pedagoghichnyj proces: teorija i praktyka : zbirn. nauk. pracj. Vyp. № 4. K. : Vyd-vo «EKMО», 234 [in Ukrainian].

6. Dubasenjuk, O. (2013). Modernizacija systemy osvity v Ukraini v umovakh suchasnykh ghlobalizacij nykh procesiv // Osvitni reformy: misija, dijsnistj, refleksija : monohrafija / za red. Vasylja kremenja, Tadeusha Levovycjkogho, Viktora Oghnevjuka, Svitlany Sysojevoji. K.: TOV «Vydavnyche pidpryjemstvo «EDELJVEJS», 253-262 [in Ukrainian].